

Martin Klečacký - Český ministr krajan v předlitavské vládě

Disertační práce. Ústav českých dějin FF UK 2015

Školitel: dr. Luboš Velek

oponentský posudek

Autor si pro téma své disertace vybral postavení českého ministra krajana v rámci předlitavské státní správy. Práce je rozčleněna do několika oddílů a je v zásadě pojata jako analýza české aktivistické politiky počátku 20. století na příkladu prosazování nacionálně vhodného úřednictva do rozhodujících sfér c. k. správy. V úvodní části je řešen úřad ministra krajana, jeho protagonisté, budování i personální složení kanceláře a především spolupráce (vztah) ministra a české politické scény na „ochraně českých zájmů“ v zemi (Čechách) i ve Vídni a jeho mediační role vůči exekutivě a parlamentu. Koordinace v postupu politického ústředí dominantní mladočeské strany, poslanců a příslušných ministrů (krajanského i rezortního), vliv neformálních struktur, role ministra v soukolí často protichůdných zájmů a jeho vyrovnávání se s dvojí loajalitou vlastní i oslovovaných úředníků (vůči trůnu a národu), komplikovaný proces povolávání úřednictva na konkrétní posty i poziční boj s politickými (správními) konkurenty jsou v klíčové části práce demonstrovány na příkladu říšské (ministerstvo obchodu), zemské (místodržitelství) a regionální správní úrovně. Rámcově se autor soustředí na období 1898-1909, tedy od působení rezortního ministra Kaizla po krajanského ministra Žáčka, avšak logicky nejvíce vystupuje úřadování „úspěšných“ krajanských ministrů Rezka a Pacáka.

Práci Mgr. Klečackého, která je na pomezí stranických (politických) dějin a dějin byrokracie, je třeba označit za velmi dobrou, a to v mnoha ohledech. Předně je znát, že tématu rozumí, orientuje se v úskalích stranické politiky vrcholného Rakousko-Uherska, stejně jako v poměrně komplikovaném světě úřednických kanceláří, jsou mu známy relevantní archivní zdroje i existující badatelské výstupy k tématu. Vytěžení klíčových fondů osobních a ministra krajana, bohatých na dochovanou korespondenci, doplněné o další archivní soubory mu umožnilo podat až nezvykle plastický obraz jedné z dosud málo probádaných odnoží tehdejší politiky. Stejný, ne-li větší badatelský přínos má analýza vlastního předmětu zájmu mladočeské

strany, tedy rozšiřování vlivu prostřednictvím c. k. správy. V těchto pasážích autor nastiňuje fungování a vnitřní mechanismy správy, stranické ohýbání pravidel systemizace i postoje - ať již aktivní či pasivní - jednotlivých adeptů na úřednické posty, kteří se stali součástí „vysoké hry“. Na tomto poli bylo dosud vyprodukováno velmi málo prací, a pokud, tak spíše lokálního nebo institucionálně omezeného záběru. Rozborem stranických zájmů a prostředků Mladočechů tak autor přispěl k řešení problematiky nacionalizace a politizace státní správy, která byla pro Čechy počátku 20. století - méně již pro pasivnější (konzervativnější) zbytek českých zemí - signifikantní. Interpretace těchto trendů, které mimo jiné znatelně napomohly rozkolísat stabilitu a výkon státní správy se všemi z toho plynoucími důsledky, je jednou z výzev české historiografie, uvážíme-li, že v tomto ohledu neexistují srovnatelné práce rakouské proveniencí a výzkum mentality a inklinací úřednictva obecně představuje nesnadnou interpretační půdu plnou nejasných a falešných stop.

Počínání jednotlivých aktérů je během oněch deseti let sledováno na třech různých instančních úrovních, což je z badatelského hlediska náročné, ale díky takto široce pojatému náhledu naplno vynikne strategie klíčových hráčů i komplexnost přístupu, stejně jako důsledky jejich rozhodnutí. Zvolená koncepce zároveň umožňuje představit postoje, zájmy a cíle jednotlivých dílčích protistran a zhodnotit jejich roli. Zejména v případě zemské úrovně je třeba kvitovat její zařazení, neboť místodržitelství obecně jako celek, i přes svoji klíčovou roli, prozatím na svoji vlivovou analýzu čeká. Volba Českých Budějovic coby okresní/krajské roviny je pochopitelná, jelikož se jednalo o region národnostně smíšený, s centrem dlouho ovládaným německou stranou, kde bylo možno dokumentovat silný aktivistický tlak českých politických předáků. Autor postupně představuje kroky české i německé strany na prosazení (zachování) odpovídajícího stavu úřednictva ve vrcholných funkcích jednotlivých regionálních správních institucí, včetně biskupství (v případě okresního hejtmanství je otázkou, zdali nešlo z dochovaných materiálů vytěžit více - oproti ostatním institucím je tomuto zásadnímu vlivovému úřadu věnováno málo prostoru).

Práce je napsaná velmi svižným jazykem, dobře se čte. Z hlediska formálního není práci co vytknout, je pečlivě přehlédnutá, s minimem chyb: nejednotné řazení

titulů v pozn. aparátu (abecedně, časově), občasné opakování faktů (proces formování kabinetů apod.) v rámci jednotlivých kapitol a dublování informací v textu a odkazové poznámce (u medailónků osobností), občasné použití slova „Tamtéž“ v pozn. pod čarou bez návaznosti na předchozí poznámku; s. 267 - nárok na plnou penzi po 35 odsloužených letech od 1907, nikoliv 1906; tabulka na s. 272 (tučně mají být zvýraznění k povýšení způsobilí úředníci, avšak nejsou). Za zvážení stojí, jestli je nutné používat novotvary typu „vytunelování“ apod.

Autor uvádí, že dobový tisk využil jen v menší míře jako dokumentační prvek. To lze akceptovat, nicméně si myslím, že by vhodným výběrem komentářů stranického tisku k úřednickému tématu práce ještě získala, stejně jako excerpce oborových periodik (úřednické časopisy - Český úředník, České úřednické listy, Státní úředník atd.). V přehledu literatury vážící se k byrokracii je možné upozornit na absenci některých děl polských historiků (Waldemar Łazuga, Stanisław Grodziski, Andrzej Partyka aj.), kteří se zabývali podílem Poláků na rakouské správě. Na zvážení je, zdali by - pro srovnání - pomohly pasáže, které by v přiměřené formě definovaly postavení, vývoj a úspěchy haličské kanceláře na poli centrálních úřadů.

Předložený rukopis splňuje podmínky kladené na doktorskou práci, je kvalitním badatelským výstupem, a proto jej doporučuji k obhajobě.

Brno, 20. prosince 2015

Mgr. Aleš Vyskočil, Ph.D.
Historický ústav AV ČR